

VESTFOLD
fylkeskommune

REGIONAL PLAN FOR
KLIMA OG ENERGI
2016–2020

Vedtatt av fylkestinget 10. desember 2015

INNHold

Regional plan for klima og energi er en plan for hele Vestfold. Den skal bidra til at privat næringsliv, kommuner, fylkeskommunen, staten og innbyggerne tar et ansvar for å redusere klimagassutslipp og energiforbruk.

1. OM PLANEN	4
2. HVORFOR EN KLIMA- OG ENERGIPLAN?	5
2.1 Grønn verdiskaping gir høyere lønnsomhet og flere arbeidsplasser	5
2.2 Offentlig virksomhet kan påvirke utviklingen på svært mange områder	5
2.3 Nå kreves det lederskap og samhandling!	6
2.4 Klima- og energihensyn skal være overordnede premisser i all planlegging	6
3. OPPSUMMERING	8
4. MULIGHETER OG UTFORDRINGER	10
4.1 Den globale oppvarmingen øker	10
4.2 Utslippsøkningen i Vestfold har stoppet opp	10
4.3 Klimavennlige Vestfold - muligheter og utfordringer	14
5. VISJON, MÅL OG AVGRENSNING	15
5.1 Visjon og hovedmål	15
5.2 Avgrensning av planen	16
6. INNSATSOMRÅDENE	17
6.1 Innsatsområde 1: Mer produksjon av fornybare energiresurser	17
6.2 Innsatsområde 2: Redusere utslipp fra vegtrafikk	21
6.3 Innsatsområde 3: Utvikle flere energieffektive bygg	24
6.4 Innsatsområde 4: Støtte kommunenes innsats for klimatilpasning	24
6.5 Innsatsområde 5: Utvikle felles offentlig kompetanse og samhandling	26
7. HVORDAN PLANEN SKAL GJENNOMFØRES	29

1. OM PLANEN

Erfaringer viser at planer som er korte og har få tiltak som er tydelige formulerte, lettere blir gjennomført. Og det er selvfølgelig det overordnede målet med denne planen; tiltakene skal iverksettes!

I planprosessen har mange vært involvert; offentlige myndigheter, næringsliv, forsknings- og utviklingsmiljøer, arbeidslivets organisasjoner og flere til. Ikke minst har omkring 50 fagfolk fra ulike sektorer lagt grunnlaget for planen. Mange gode ideer har kommet fram i denne prosessen, men det har ikke vært plass til alle i Handlingsprogrammet for 2016. Flere vil komme med i seinere handlingsprogram.

Videre i planen vil du først finne analyser av muligheter og utfordringer (kap. 4), visjoner og mål (kap 5) og i kap 6 kan du lese om fem innsatsområder med tilhørende strategier. De konkrete tiltakene som er et svar på disse strategiene, finner du i handlingsprogrammet i vedlegg. Kap 7 omtaler hvordan planen skal gjennomføres.

En viktig del av denne planen er kunnskapsgrunnlaget som finnes på www.vfk.no under fanen Miljø og Klima/Regional plan for klima og energi. Den elektroniske utgaven gir også mulighet for å følge lenker til fordypningsområder.

2. HVORFOR EN KLIMA- OG ENERGIPLAN?

DENNE PLANEN SKAL bidra til en reduksjon av klimagassutslipp til atmosfæren. Dette utslippet har sammenheng med vår bruk av ulike former for energi. Derfor skal Vestfold redusere bruken av fossile energibærere som olje, bensin og naturgass. Vestfoldsamfunnet skal også øke utnyttelsesgraden av den energien vi må bruke.

Vestfold kan ikke alene løse klimaproblemene i verden. Men klimavennlige tiltak er viktige for Vestfold. Det er lønnsomt for næringsliv og offentlige myndigheter å tenke og handle klimavennlig. Det er viktig for folks trivsel og helse å redusere skadelige utslipp. Det er nødvendig å forebygge ødeleggelser som følge av voldsomme regnskyl og jordskred.

2.1 Grønn verdiskaping gir høyere lønnsomhet og flere arbeidsplasser

Den globale økonomien blir grønnere. Verden opplever allerede raskere teknologisk utvikling innen eksempelvis klimavennlig energiproduksjon, lagring og distribusjon.

Næringslivet i Vestfold er nødt til å bli mer konkurransedyktig. Økt konkurranse skjerper interessen for innovasjon, som igjen kan påskyndes av at kommuner, fylkeskommunen og staten setter miljøkrav ved offentlige innkjøp. Utvikling av teknologiske løsninger gir gjerne økt kostnadseffektivitet, og prisene til forbruker går nedover. Det skaper igjen økt etterspørsel. Næringslivet vil øke lønnsomheten og skape nye arbeidsplasser. Offentlige myndigheter og private bedrifter vil styrke sitt omdømme og utvikle ny kompetanse.

2.2 Offentlig virksomhet kan påvirke utviklingen på svært mange områder

For å oppnå målene i denne har staten på regionalt nivå, fylkeskommunen og kommunene svært viktige roller.

Som ambisiøs politisk pådriver og vegviser: Tydelige og ambisiøse mål kan sette rammer for klimavennlig politikk for egen virksomhet og inspirere andre offentlige organer, næringsliv og befolkning.

Som innkjøper av produkter og tjenester: Offentlige innkjøp i Vestfold beløper seg til totalt ca. 16 milliarder kroner i året. Det finnes et handlingsrom i offentlige anbudsprosesser til å sette miljøkrav.

Som tilrettelegger for samarbeid: Offentlig virksomhet er ofte den eneste aktøren som har legitimitet på vegne av fellesskapet til å utvikle samarbeid mellom viktige, relevante aktører.

Som arena for utprøving av ny teknologi: Å komme fra oppfinnelse til utprøving av ny energivennlig teknologi, er utfordrende for private bedrifter. Offentlig virksomhet har muskler til å ta risiko - og behov for økonomisk gevinst og godt omdømme.

Denne planen gir *kommunene* flere konkrete muligheter de kan utnytte:

- › delta i program/prosjekter som skal bidra til vesentlig innsparing av energikostnader i kommunale bygg.
- › øke kompetansen om og utvikle relevante verktøy for å redusere konsekvenser av flom og skred
- › videreutvikle kommunale klima- og energiplaner, blant annet med ajourførte relevante data
- › mer kompetanse for å kunne gjennomføre grønne, offentlige anbudsprosesser
- › komme med innspill til flere tiltak i de årlige handlingsprogrammene.

2.3 Nå kreves det lederskap og samhandling!

Vestfold trenger ledere i offentlig og privat virksomhet som har høye ambisjoner, setter tydelige mål og som endrer kultur og holdninger. Ikke minst må lederne sørge for at planer blir omsatt til konkrete, praktiske resultater. Politikerne må gå foran med mål og ambisjoner. Lederne må også tørre å sette i verk tiltak som virker i morgen, men som er upopulære i dag.

Ulike aktører må arbeide mer og bedre sammen. Denne planen krever at man samarbeider godt i nettverk, lærer av hverandre og utvikler kompetanse sammen. Innovasjon handler ikke bare om ny teknologi. Det kan handle om endringer i holdninger, organisering og måter å arbeide på. Det er trolig noe av det viktigste for å utvikle et Vestfold med grønn verdiskaping, lavutslipp og energisparing.

2.4 Klima- og energihensyn skal være overordnede premisser i all planlegging

Skal vi lykkes med grønn verdiskaping, lavere utslipp og redusert energiforbruk, er dette mål som må gjennomsyre alle sektorer i Vestfold. Klima- og energiplanen skal legges til grunn for andre regionale planer. De kommunale klimaplanene bør tilsvarende være premissgivende for kommunenes sektorplaner og kommuneplanenes samfunns- og arealdel.

Fra og med 2016 er det åtte regionale planer som skal gjennomføres av Vestfold-samfunnet utenom klima- og energiplanen (se figur 1.). I tillegg vil det bli utarbeidet en samferdselsplan.

Figur 1

8 regionale planer sett i sammenheng med Klima- og energiplanen

Figuren illustrerer behovet for et tettere samarbeid om gjennomføringen av de ulike planene. I utviklingen og gjennomføringen av de enkelte planenes handlingsprogrammer må alle private og offentlige aktører tenke gjennom og handle ut fra hvordan tiltak kan bidra til å nå overordnede klima- og energipolitiske mål.

«Jeg tror det til slutt ikke er regjeringer, men en «bottom-up»-revolusjon av stater, byer, bedrifter og forbrukere – en ren, grønn revolusjon – som kommer til å drive fram en løsning på klimaendringene. Jeg er klimaforsker og klimaoptimist!»

Kikki Kleiven, Universitetet i Bergen

3. OPPSUMMERING

Denne planen skal bidra til en reduksjon av klimagassutslipp til atmosfæren, redusere energiforbruket og øke forbruket av fornybar energi.

Vi i Vestfold har et ansvar for å bidra til å redusere den globale oppvarmingen. Samtidig er det mange andre viktige grunner til å utvikle en regional klimavennlig politikk: Det er lønnsomt for næringsliv og offentlige myndigheter, det er viktig for folks trivsel og helse og det er nødvendig å forebygge ødeleggelser av endringer i klimaet.

Grønn verdiskaping er et gjennomgående tema i denne planen. Utviklingen av ny teknologi som reduserer utslipp og sparer energi, går med rekordfart i stadig flere land. Næringslivet i Vestfold er nødt til å følge med i konkurransen hvis en ikke skal sakke akterut. Innovasjon i teknologi, organisasjon og arbeidsmåter skaper nye markeder og øker lønnsomheten.

Statlig, fylkeskommunal og kommunal virksomhet omfatter svært mange sektorer, og planer og tiltak innen disse sektorene kan påvirke klimagassutslipp og energiforbruk. Med enkle midler kan offentlig virksomhet spare energikostnader, og bruke pengene på andre, viktige områder.

➤ Med enkle midler kan offentlig virksomhet spare energikostnader, og bruke pengene på andre, viktige områder.

Planen har fem innsatsområder med tilhørende strategier:

1) Øke produksjon av fornybar energi

- › Støtte teknologiutvikling
- › Bistå næringer i utviklingen av fornybar energi

2) Redusere utslipp fra vegtrafikk

- › Redusere bruk av bil og gjøre kollektivtrafikk, sykkel og gange mer attraktivt
- › Forsterke klimahensyn i areal- og transportplanlegging
- › Øke bruk av fornybar energi til biler, busser og godstransport

3) Utvikle flere energieffektive bygg

- › Utvikle mer energieffektiv drift av eksisterende yrkesbygg
- › Samarbeide bedre om gode energiløsninger i nye bygg

4) Støtte kommunenes innsats for klimatilpasning

- › Øke kommunenes oppmerksomhet og kompetanse på klimatilpasning
- › Forbedre kommunenes tilrettelegging for klimatilpasning i landbruket

5) Utvikle felles offentlig kompetanse, finansiering og samhandling

- › Stimulere offentlige innkjøpere til grønn innovasjon
- › Styrke kommunenes klima- og energiplanlegging
- › Øke befolkningens kunnskap om klimaspørsmål
- › Synliggjøre eksisterende virkemidler og vurdere nytt klima- og miljøfond

Hvert år vil det bli utviklet et handlingsprogram med konkrete tiltak for å gjennomføre disse strategiene.

Disse innsatsområdene, strategiene og tiltakene i handlingsprogrammene skal bidra til å nå visjonen om:

«Vestfold - det grønne fylket i Norge»

Og det overordnede målet:

«Vestfold skal slippe ut minst 40% mindre klimagasser innen 2030»

(Sammenliknet med 2009)

4. MULIGHETER OG UTFORDRINGER

4.1 Den globale oppvarmingen øker

FNs klimapanel sier det er «ekstremt sannsynlig (95-100%)» at klimagassutslippene fra menneskelig aktivitet er hovedårsaken til temperaturendringene.

I Paris-avtalen fra desember 2015 er landene enige om at temperaturen på kloden ikke skal stige mer enn 2 grader før århundret er over. I tillegg skal landene gjøre alt de kan for at den ikke skal stige mer enn 1,5 grader. En økning på 2 grader mener FNs Klimapanel er tålegrensen før klimaendringene blir alvorlige og ukontrollerbare.

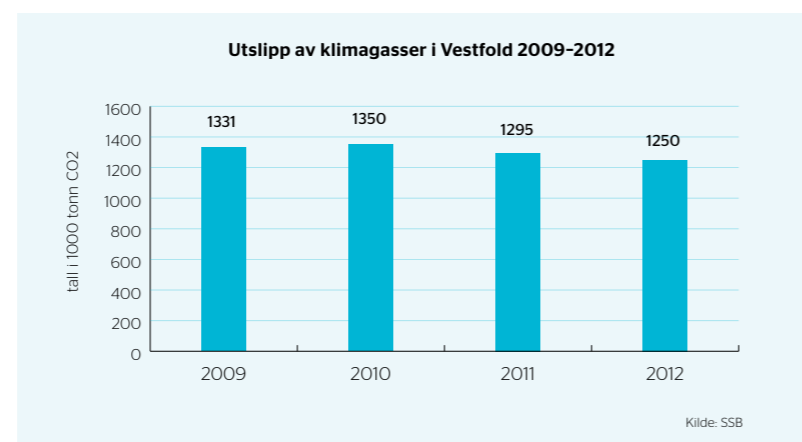
De innenlandske utslippene i EU (der blant annet luftfart og skipstrafikk er utelatt), har gått ned med 18% fra 1990 til 2012. EU-landene er på god vei til å nå målet om 20% reduksjon innen 2020.

Utslippene i Norge har derimot økt svakt i samme periode. Olje- og gassproduksjonen samt energikrevende industri står for en stor andel av totalt utslipp i vårt land.

4.2 Utslippøkningen i Vestfold har stoppet opp

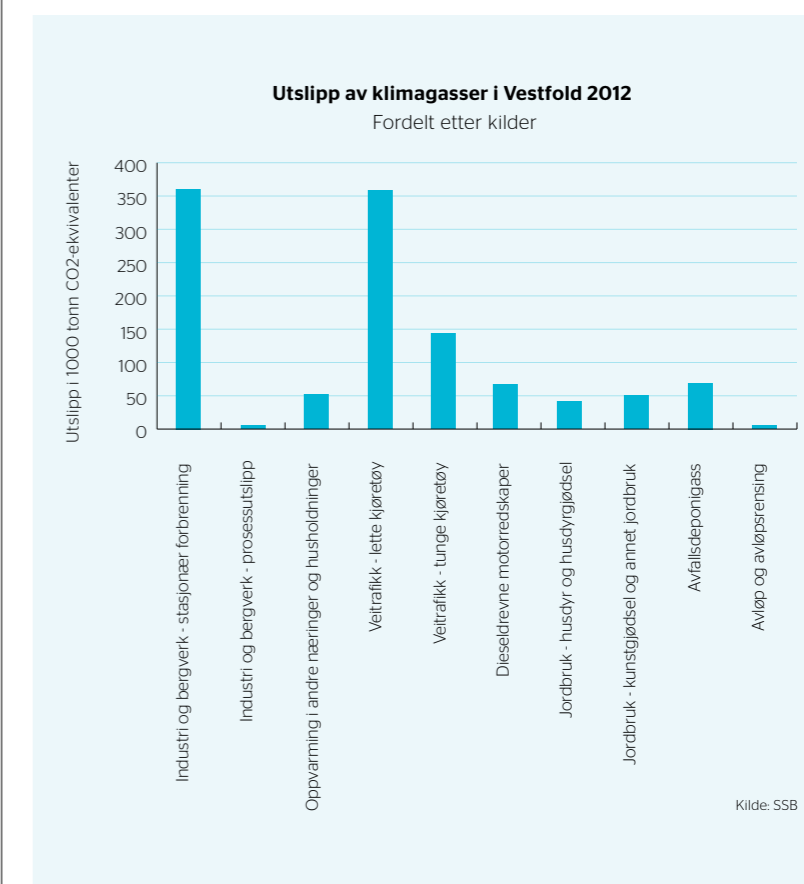
I Vestfold ble det sluppet ut 1.250.000 tonn CO₂-ekvivalenter i 2012. Også vårt fylke har hatt en vekst fra 1990 fram til toppåret 2008, mens vi har hatt en mindre reduksjon i de siste årene (se figur 2).

Figur 2
Totale utslipp av klimagasser i Vestfold
2009 - 2012

Figur 3

Utslipp av klimagasser i Vestfold 2012
fordelt etter kilder.

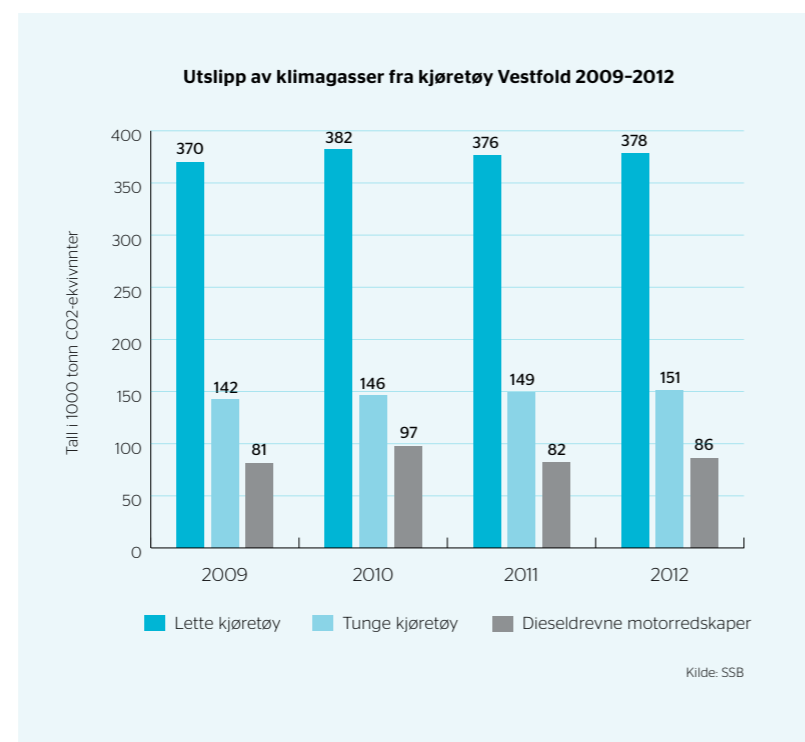
Figur 3 viser at det er to dominerende utslippskilder i Vestfold; veitrafikken og industrien. Veitrafikken (personer og gods) står for 42% av utslippet, industrien for 31%. Raffineriet på Slagentangen utgjør en stor andel av industriutslippet (ca. 80%).

Det er viktig å være klar over at det bare er utslipp som kan stedfestes, som faktisk blir registrert som utslipp. Utenlandsk flytrafikk fra Torp og det meste av ferge- og skipstrafikken er eksempler på utslipp som ikke er med i statistikken.

Veitrafikken står for en svakt økende andel av totalutslippene. Figur 4 viser utslipp av klimagasser fra vegtrafikken i Vestfold i perioden 2009 - 2012. Prognosene framover tyder på at utslippene ikke vil bli redusert uten at det settes inn tiltak. En hovedutfordring i utviklingen av et mer klimavennlig Vestfold er å få mer av persontrafikken over på kollektivtrafikk, sykkel eller gange.

Figur 4
Utviklingen i klimagassutslipp fra vegtrafikken i Vestfold 2009 - 2012

Innenfor tungtrafikken peker viktige globale utviklingstrekk i retning av økt trafikk og utslipp. Den globale arbeidsdelingen, der varer produseres i land med lave arbeidskraftkostnader og transporteres til markedene i de kjøpekraftige landene, vil bidra til å opprettholde eller øke transportbehovet. Transportkostnadene er også lave, og samfunnskostnadene ved klimatilpasning er ikke regnet inn.

Folketallet i Vestfold vokser med nesten 1% i året. I 2020 vil vi være omkring 254.000 innbyggere (middel-alternativet). Bare å nå det lite

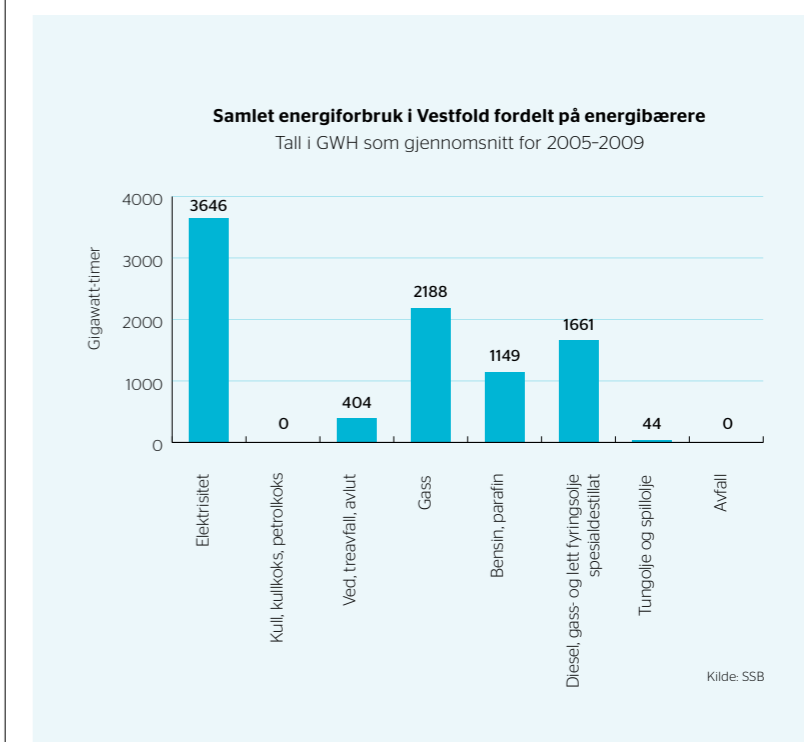
ambisiøst målet om nullvekst i utslippene, betyr mindre utslipp pr. innbygger i 2020 enn fem år tidligere. Befolkningsveksten ser dels ut til å komme i byene, dels i nord-fylket der mange vil pendle til Oslo-området. På den ene siden vil lokalisering i by kunne redusere transportbehovet, mens pendling vil ha motsatt effekt.

Stabil utvikling i energiforbruket i Vestfold

Utviklingen i totalforbruket av energi i Vestfold har vært relativt stabil i de siste årene (det finnes ikke tall etter 2009). Den stasjonære energibruken (først og fremst industri og husholdninger) står for ca. 70% av totalen, mens den mobile (vegtrafikken) står for resten. Med andre ord står vegtrafikken for 42% av utslippene og 30% av energiforbruket.

Elektrisitet er den viktigste energibæreren (se figur 5), men også gass, diesel/lettfyingsolje og bensin/parafin er viktige. Det er verd å merke seg at bruk av fossil fyringsolje har gått ned i de senere årene, i tråd med målet om utfasing innen 2020.

Figur 5
Samlet energiforbruk i Vestfold fordelt på energibærere (tall i GWH som gjennomsnitt for 2005-2009)

ASKO – En klimabevisst bedrift

Asko vil være en bærekraftig og klimanøytral bedrift. Noen eksempler:

- › Planer om solceller på takene på samtlige lagerbygg i Norge. Det vil gjøre ASKO til en av Europas største produsenter av solenergi. Høsten 2014 åpnet de sitt pilotprosjekt; et anlegg på 2500 m² med solceller på taket.
- › Fremtiden i våre hender kåret ASKO NORD til Tromsøs grønneste bedrift i 2014. «De gjør veldig mye bra for miljøet. De har nesten 100 prosent kildesortering, driver meget energieffektivt og er veldig engasjerte og innovative».
- › NorgesGruppens miljøfond medfinansierer ansattes egne tiltak for redusert energiforbruk og klimautslipp. Det kan være for eksempel enøk-tiltak i egen bolig eller kjøp av el-bil.

4.3 Klimavennlige Vestfold – muligheter og utfordringer

Vestfold har noen muligheter som kan utnyttes i en regional politikk for grønn vekst:

- › Vestfold er et solfylke, det kan gi fylket en ledende rolle innen solenergi i landet.
- › Det bygges et biogassanlegg, og fylkeskommunen har planer for biogassdrevne busser.
- › Det er et stort potensiale for utnytting av skogen.
- › Det finnes relevante kompetansmiljøer innen maritim sektor og nanoteknologi, blant annet ved Høgskolene i Buskerud/Vestfold og Telemark. Disse samarbeider med tunge, private kompetansmiljøer i Vestfold og i Kongsberg.
- › Vestfold har et moderne og omstillingsdyktig landbruk som kan utnytte mulighetene lengre vekstsesong og nye arter gir.
- › Det er et godt plangrunnlag i Regional plan for bærekraftig arealpolitikk for å forsterke klimahensyn i areal- og transportplanlegging.
- › Vestfold er et tett befolket fylke. Det gir grunnlag for lavere energibruk til transport og til oppvarming (ved for eksempel utbygging av vannbåren varme).
- › Det er et fruktbart samarbeid innen det regionale partnerskapet.

Noen utfordringer kan bli mer påtrengende framover. Viktige eksempler er:

- › Det blir mer nedbør, særlig ekstremnedbør på svært kort tid. Det fører til flom- og skredfare. Veger og jernbaneskinner utsettes for ras, bygg oversvømmes og landbruksjord vaskes bort.
- › Landbruket kan også oppleve lengre perioder med tørke. Nye arter kan dessuten bety nye plantesykdommer og skadedyr.
- › Havnivået vil stige, og hyppigere stormflo vil true bebyggelse og infrastruktur i store kystområder.

I de neste kapitlene skal vi vise hvordan mulighetene bør utnyttes og at framtidige problemer kan forebygges.

5. VISJON, MÅL OG AVGRENSNING

5.1 Visjon og hovedmål

Partnerskapskonferansen 2015 satte grønn verdiskaping på dagsorden. Konferansen viste at Vestfold har et stort potensiale for å utvikle et mer klimavennlig samfunn. Tiltak for reduserte utslipp og lavere energiforbruk samt mer forbruk av fornybare energi skaper muligheter for næringslivet. Nye tekniske løsninger og flere og større markeder gir økt lønnsomhet og mer verdiskaping. Stor entusiasme og klar vilje til handling preget konferansen.

En «erklæring om grønn verdiskaping» - eller «Grønt Charter» - er til behandling i offentlig virksomhet, næringslivets - og arbeidslivets organisasjoner og andre organisasjoner i det regionale partnerskapet. Det grønne charteret er basert på budskapene fra Partnerskapskonferansen 2015. Blant de viktigste viljeserklæringene i charteret er:

- › Vestfold skal gå foran i utviklingen av grønn verdiskaping som tilfredsstillende våre behov - uten at det går på bekostning av framtidige generasjoner
- › Utvikle framtidige vinnere i næringslivet som forener globale samfunns- og miljømessige utfordringer med egen lønnsom vekst og god ressursutnyttelse
- › Vestfold skal ta i bruk nye bærekraftige energiformer, ny teknologi og nye virkemidler
- › Vestfold skal satse på kompetanse, forskning og innovasjon som grunnlag for grønn verdiskaping
- › Erklæringen skal behandles og operasjonaliseres i den enkelte virksomhet.

En av de viktigste signalene fra Partnerskapskonferansen 2015 og det grønne charteret er at handlingsrommet skal fylles med store politiske ambisjoner.

Vestfold må være i front i klimapolitikken! Dermed er visjonen

«Vestfold – det grønne fylket i Norge»

Visjonen krever at Vestfold

- › øker produksjonen av fornybar energi. En større del av det totale energiforbruket må være fornybar energi
- › reduserer det totale energiforbruket
- › tilpasser seg bedre konsekvenser av klimaendringene.

Disse strategiene er alle nødvendige for å nå det overordnede målet for planen:

Vestfold skal slippe ut 40 prosent mindre klimagasser innen 2030

Målingen skal skje i forhold til 2009, siden tidligere regionale og lokale tall ikke finnes. Utslippet i 2009 var 1331 og i 2012 1250 (begge tall i 1000 tonn CO₂-ekvivalenter).

Dette målet er i samsvar med EU's mål og regjeringens mål for Norges klimagassutslipp. Vestfold skal minst oppfylle det nasjonale målet og EU-målet.

› Vestfold – det grønne fylket i Norge

6. INNSATSOMRÅDENE

Solenergi

Biogass

Biologiske ressurser

Grunnvarme og overflatevann

For å nå visjonen og de overordnede målene skal det gjennomføres tiltak innenfor fem innsatsområder. Disse innsatsområdene har følgende mål:

Innsatsområde 1: Mer produksjon av fornybare energiresurser:

- › Målet er 20% økning i produksjonen av fornybar energi innen 2020, målt i forhold til 2012.

Innsatsområde 2: Redusere utslipp fra vegtrafikk:

- › Målet er å redusere de årlige utslippene fra vegtrafikken (personbiler og lette kjøretøy) med minst de nasjonale årlige utslippsmålene.

Innsatsområde 3: Utvikle flere energieffektive bygg:

- › Målet er at alle yrkesbygg i Vestfold skal ha 20 prosent mindre energibruk pr areal til oppvarming/kjøling i 2020 sammenliknet med 2014.

Innsatsområde 4: Støtte kommunenes innsats for klimatilpasning:

- › Målet er at alle kommuner skal ha vedtatt en strategi for klimatilpasning som er innarbeidet i plansystemet.

Innsatsområde 5: Utvikle felles kompetanse, finansiering og samhandling

Her er det formulert ett mål for hver strategi:

- › Målet er at Vestfold skal være iden klimapolitiske fronten ved å vise høy kompetanse innen grønne innkjøp og solid evne til å utnytte handlingsrommet som innkjøpsregelverket gir
- › Målet er at kommunene videreutvikler relevante, prioriterte og konkrete klima- og energiplaner som er innarbeidet i plansystemet og som gjennomføres i praksis
- › Målet er at relevant kunnskap motiverer til endrede holdninger og adferd
- › Målet er større utnyttelse av finansielle virkemidler, inkl opprettelse av et eventuelt klima- og miljøfond.

5.2 Avgrensning av planen

I denne planen vil først og fremst innsatsområder og nye tiltak bli beskrevet. Tiltakene omtales i et eget handlingsprogram. Disse innsatsområdene og tiltakene skal minst tilfredsstillende følgende krav:

- › gir stor klimanytte og/eller enøk-nytte
- › kan utnytte reelle og tilgjengelige virkemidler
- › er økonomisk gjennomførbare
- › vil bidra til verdiskaping for næringslivet eller innsparing for offentlig virksomhet
- › forsterke andre politisk vedtatte mål for Vestfold.

6.1 Innsatsområde 1

Mer produksjon av fornybare energiresurser

I dette kapitlet omtales i hovedsak produksjon av fornybar energi. I andre innsatsområder er tatt opp hvordan forbruket av fornybar energi innen transport og bygninger kan stimuleres.

Målet er 20% økning i produksjonen av fornybar energi innen 2020, målt i forhold til 2012.

Stort potensiale for å utnytte fornybar energi

Vestfold har potensiale for å utnytte en rekke fornybare ressurser. I en kartlegging er mulighetene i alle deler av verdikjeden vurdert nærmere. Følgende kriterier er brukt for prioritering av energikilder: Kildens potensial i volum, kostnad ved produksjon, teknologisk modenhet og tilgjengelighet til energikilden. Ut fra disse kriteriene vil følgende energikilder få en særlig oppmerksomhet i planen:

- › Solenergi (solstrøm og solvarme)
- › Biologiske ressurser til gassproduksjon (biogass) fra matavfall, biprodukter fra næringsmiddelindustrien, slam, husdyrgjødsel, etc.
- › Biologiske ressurser; skogsvirke og halm
- › Grunnvarme og overflatevann; hav, innsjø, elver.

Produksjon og forbruk av solenergi har særlig prioritet. «Solfylket Vestfold» skal blomstre med utstrakt bruk av solenergi i alle typer bygg.

Sol er i ferd med å utkonkurrere fossile energikilder i stadig flere land. I Norge har vi et godt stykke igjen. Vestfold skal bidra til økt produksjon og forbruk gjennom økt satsing på FoU og ved at offentlig virksomhet går foran med gode eksempler.

Potensialet for bruk av vindkraft vurderes foreløpig som begrenset på grunn av relativt lite volum. Vindkraft kan likevel ha potensiale på egnede lokaliteter for små-skala anlegg der kraften utnyttes til lokal fornybar energiproduksjon. Det foreslås i Handlingsprogrammet for 2016 en utredning for å vurdere det framtidige potensialet nærmere.

Produksjon og forbruk av solenergi har særlig prioritet. «**Solfylket Vestfold**» skal blomstre med utstrakt bruk av solenergi i alle typer bygg.

Flaskehals i verdikjedene må reduseres

For å kunne utnytte energiresurser lokalt, må alle ledd i en verdikjede fungere; teknologiutvikling, utvikling av infrastruktur for lagring og transport av energi samt utvikling av markedene. Ofte er det flaskehals som gjør det vanskelig å få fram fornybar energi fra produksjon til kunden.

Det er foretatt en kartlegging av flaskehals for å ta ulike energibærere i bruk.

Solenergi: Produksjonskostnadene for solenergi har sunket vesentlig de seneste årene, men det er fortsatt behov for mer kunnskap om lagringsmetoder (solvarme), bedre overføring av strøm fra solenergi til nettet og mer effektive måter for lagring av energien til stasjonære formål.

Biogass: Bedre tilgang på råstoff (for eksempel fra landbruket), bedre infrastruktur for fylling av biogass på biler, busser og godstransport.

Biologiske ressurser: Flere varmesentraler og vannbårne varmedistribusjonssystemer. Omlagging til vannbårne varmedistribusjon i eksisterende bygg bør bli mindre ressurskrevende. Mindre kostbare innhøstingsmetoder (trevirke).

Grunnvarme og sjøvarme: Flere varmesentraler og vannbårne varmedistribusjonssystemer og mindre kostnadskrevende omlagging (som for biologiske ressurser). Mer kunnskap om tekniske løsninger.

Oppsummert: Noe av teknologien som trengs for å øke produksjon og forbruk av fornybar energi, er allerede på plass. Det er imidlertid fortsatt behov for en langsiktig FoU-satsing på flere områder. En viktig utfordring er å prøve ut teknologien og få på plass infrastrukturen for lagring, fordeling og optimalisering. Dessuten må offentlige og private kunder motiveres til bruk.

NORD-TRØNDELAG FYLKESKOMMUNE tok gjennom Mære Landbrukskole initiativ til et nytt veksthus på skolen. Tre oppfinnere hadde utviklet ny teknologi for varme-gjenvinning ved å lagre solenergi i grunnen under skolen. Skolen lot oppfinnerne teste ut løsningen i praksis. Skolens mål var å kutte energikostnadene og være et godt eksempel. Resultatet ble: Energiforbruket redusert med 80%, CO2-utslippet redusert med 99% og tomatavlingene økte med 57%. De teknologiske løsningene kan nå tas i bruk i andre, større bygg.

Strategi 1**Støtte teknologiutvikling**

I Regional plan for verdiskaping og innovasjon pekes det på at omfanget av innovasjons- og FoU-aktiviteten i Vestfold vokser og er over landsgjennomsnittet. Det er også nevnt at miljøteknologi og grønn innovasjon utgjør et stort potensial, ikke minst basert på kjernekompetanse innen maritim/offshore/elektronikk og vannbehandling.

På klimaområdet er det trolig mer upløyd mark, og derfor et spesielt behov for å få fram nye ideer om praktiske løsninger. Det bør for eksempel utvikles en eller flere tenketanker der kompetente fagfolk på noen områder møter tilsvarende på andre fagområder. Det er også behov for å kople bedrifter og FoU-miljøer opp mot sterke miljøer utenfor Vestfold.

Tiltak innenfor denne strategien må ses i sammenheng med Regional plan for verdiskaping og innovasjon. Det er særlig viktig å støtte opp om kartlegging av grunnlaget for klyngesatsing innen beredskap og innen miljøteknologi/bioøkonomi (tiltak 2.2.1 og 2.2.2 i Handlingsprogrammet for 2015).

Strategi 2**Bistå næringer i utviklingen av fornybar energi**

Næringslivet må stimuleres til å anvende fornybar energi i produksjonsprosessene. Det kan være å gi råd i anvendelsen av ny teknologi eller når det gjelder egenproduksjon/lagring av energi. I løpet av programperioden vil flere ulike bransjer bli tilbudt råd og veiledning. En ønsker å starte med landbruket i Vestfold fordi næringen er moderne og har vist seg omstillingsdyktig. Landbruket står for opp mot 10% av klimagassutslippene i fylket.

Ulike typer veksthus og driftsbygninger kan være arenaer for utprøving av teknologiske løsninger for produksjon og lagring av energi. Her er det interessante eksempler å lære av fra andre regioner.

Produksjon av biovarme basert på skogsflis er en bransje i vekst. I dag er det en betydelig underavvirkning av skogen. En vesentlig del av dette er mest interessant som virke for energiproduksjon.

6.2 Innsatsområde 2**Redusere utslipp fra vegtrafikk**

Vegtrafikken (personer og gods) står for 42% av utslippet av klimagasser i Vestfold (jf kap 4).

Målet er å redusere de årlige utslippene fra vegtrafikken (personbiler og lette kjøretøy) med minst de nasjonale årlige utslippsmålene.

I 2015 er målet nasjonalt 5% årlig reduksjon.

I utgangspunktet kan klimagassutslipp fra vegtrafikken reduseres på ulike måter:

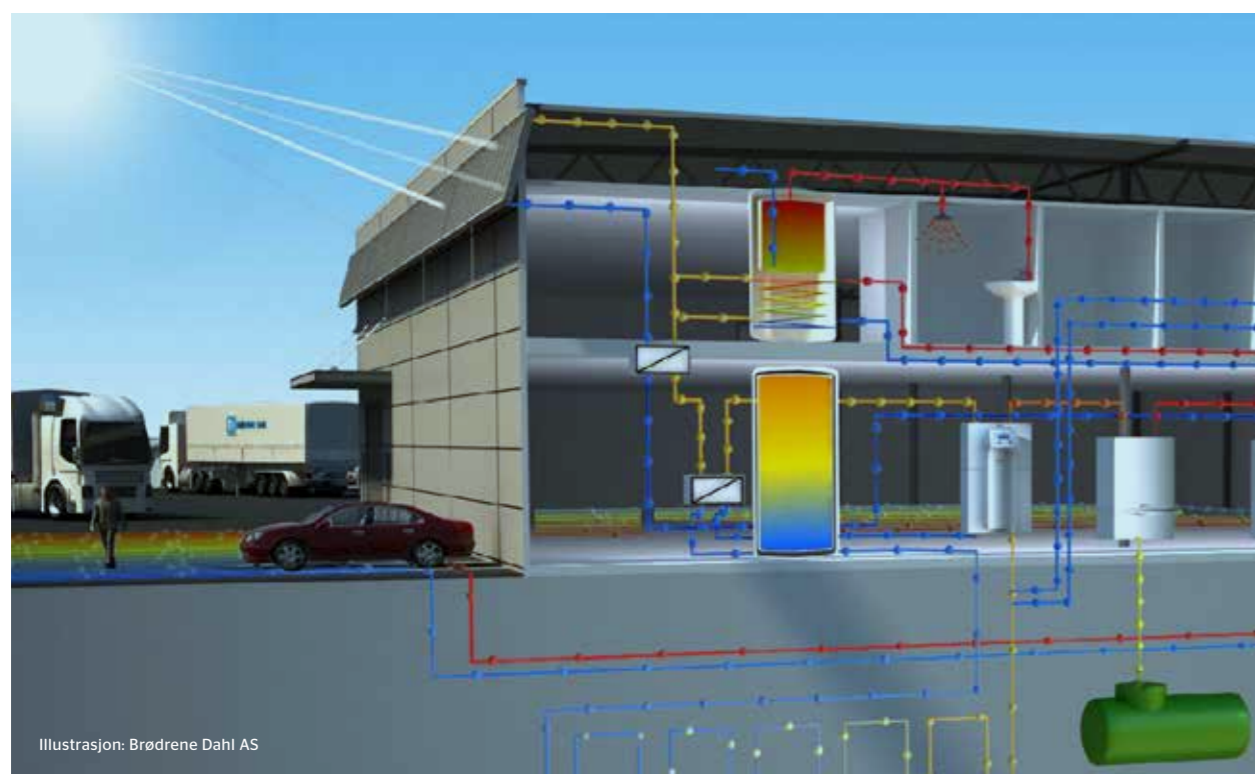
- › Redusere transportbehovet ved samordnet areal- og transportplanlegging.
- › Økt bruk av fornybar energi til biler, busser og godstransport.
- › Gjøre kollektivtrafikk mer attraktivt, legge til rette for mer sykling og gange
- › Innføre restriksjoner som gjør bilbruk mindre attraktivt; rushtidsavgift, færre og dyrere p-plasser, etc.
- › Øke antallet brukere av hver bil ved bildeling, samkjøring etc.

Strategi 1**Redusere bruk av bil og gjøre kollektivtrafikk, sykkel og gange mer attraktivt**

For å nå visjonen, de overordnede målene for planen og for innsatsområde 2 er det avgjørende å redusere utslippene fra vegtrafikken. Det er allerede vedtatt ambisiøse resultatmål for reduksjon av biltrafikken og økt bruk av kollektivtrafikk, sykkel og gange:

- › I Regional plan for bærekraftig arealpolitikk (2013) er det fastslått at klimaskadelige utslipp fra lette kjøretøy i Vestfold skal reduseres minst i tråd med nasjonale utslippsmål.
- › I samme plan fastslås at antallet reiser i Vestfoldbyen i 2023 skal være fordelt på følgende måte:
Kollektivtransport: 7%
Sykkel: 10%
Gange: 23%
Bil/bilpassasjerer: 58%
- › Det skal være nullvekst i personbiltrafikken på fylkesveinettet. Det vil si at kommende folketallsvekst ikke skal slå ut i økt bilbruk, men i vekst i kollektivtransport, sykling og gange.
- › Antall syklende skal øke årlig med 5% i året.
- › Antall reisende med lokale bussruter skal øke årlig med 1%

De tre sistnevnte resultatmålene er vedtatt i forbindelse med budsjettet 2015 og økonomiplanen 2016-2019.

De overordnede planmålene og resultatmålene i budsjett og økonomiplan skal nås ved tiltak som er under gjennomføring eller planlegging:

- › Kollektivtrafikk: Det er gjort vedtak om at 70% av framtidig ruteproduksjonen skal gå med biogass fra og med 2016. Det skal generelt arbeides kontinuerlig med å videreutvikle kollektivtilbudet, både når det gjelder tilgjengelighet og hyppighet.
- › Sykkel: I Handlingsprogrammet for fylkesvegnettet prioriteres sykkel. Det inngås avtale mellom Vestfold fylkeskommune, Statens vegvesen og byene i Vestfold for en forpliktende avtale om sykkelbyen Vestfold. Slike avtaler er et vilkår for å få statlige tilskuddsmidler til sykkelsatsing. I Bypakke Tønsberg inngår blant annet planer om sykkelveier med rask framførings-hastighet på hovedinnfartsårene. Dessuten skal Sykkelstrategi for Vestfold følges opp med et handlingsprogram.

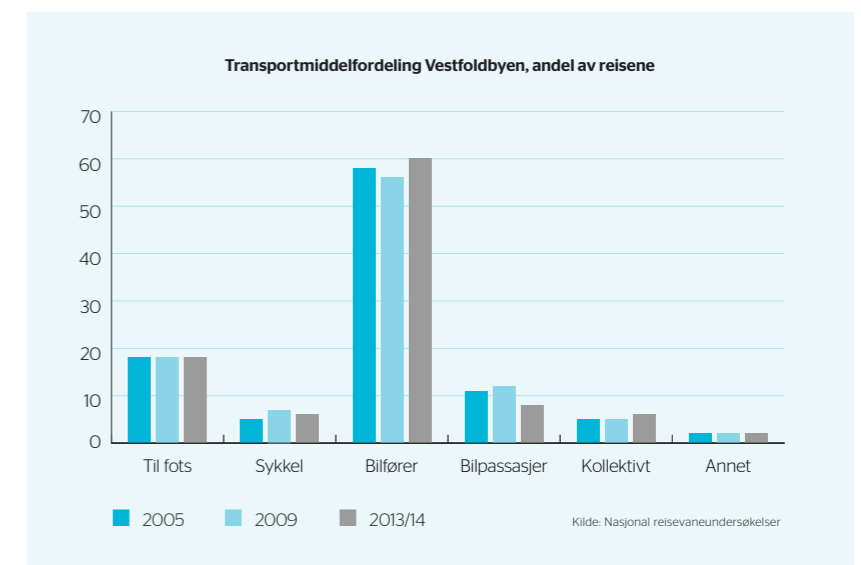
Det arbeides aktivt for at Vestfoldbyen skal kunne søke bymiljøavtale med staten. Byer med slike avtaler har fått statlige midler til blant annet økning av frekvenser og reduserte takster i kollektivtransporten.

I et klimaperspektiv er satsing på jernbanen avgjørende for å nå de klimapolitiske målene. I Vestfold er jernbanen et vesentlig transportmiddel for reisende både innenfor og ut av fylket. En må forsere utbyggingen av Vestfoldbanen, siden den nå er under planlegging. Det vil innebære at trinn 2 og 3 fullføres på et tidligere tidspunkt enn opprinnelige planer (2024 og 2030). Det er også viktig å sikre stoppesteder på vesentlige knutepunkt. Dessuten må en arbeide aktivt for hyppigere avganger fra og med 2016. Plattform Vestfold vil arbeide aktivt med disse spørsmålene.

Det er svært utfordrende å nå de overordnede målene som er nevnt ovenfor. Figur 6 tydeliggjør at det ikke er vesentlige endringer i bruken av de ulike transportmidlene i perioden 2005 - 2014. Andelen av reiser med bil har økt de fire-fem siste årene, og færre bilreiser gjennomføres med passasjerer. Andelen som bruker kollektivtilbudet, sykkel eller gange har stått på omtrent stedet hvil siden 2005. Det totale antallet daglige reiser pr. person har ikke endret seg i løpet av de ti siste årene, men vi reiser lengre enn før.

Fram til 2015 er det med andre ord lite som tyder på at vi når målsettingene som er vedtatt - uten flere og mer kraftfulle virkemidler. Hvis vi skal lykkes, må det ikke bare gjennomføres stimulerende tiltak. Restriktive tiltak må også til. Erfaringer fra byer i andre fylker underbygger en slik strategi. Transportøkonomisk institutt (TØI) viser i www.Tiltakskatalogen.no blant annet til at både kø-prising og parkeringspolitikk har ført til en god økning i antall personer som bruker kollektivt, sykler eller går. Tiltaksrapporten viser også til andre rapporter fra byer i Norden og Europa som viser samme tendens.

Figur 6
Andel av totalt antall reiser med ulike transportmidler i Vestfoldbyen 2005, 2009 og 2013/14.

Strategi 2

Forsterke klimahensyn i areal- og transportplanlegging

Transportbehov og utvikling av transporttilbud må ses i nær sammenheng med utbygging av boliger, næringsvirksomhet, offentlige tjenester og kulturliv. Det er arealbruken som styrer transportbehovet.

Regional plan for bærekraftig arealpolitikk har viktige føringer og retningslinjer for utbyggingsmønsteret i Vestfold fram til 2030. Utviklingen skal i stor utstrekning konsentreres om eksisterende byer og tettsteder. Byene skal styrke sin attraktivitet gjennom fortetting. Nye byggeområder skal lokaliseres med tanke på miljøvennlig transport. Det er spesielt viktig å legge til rette for lokalisering av arbeidsplasser tett på sentrale kollektivknutepunkter. Erfaringer viser at avstanden mellom kollektivreisemiddel og jobb har stor betydning for valg av transportmiddel.

At kommunene følger opp denne planen er avgjørende viktig for å redusere utslipp fra vegtrafikken.

Strategi 3

Øke bruk av fornybar energi til biler, busser og godstransport

Det er viktig å forsere bruk av nullutslipps-kjøretøy (el, biogass, hydrogen) siden utskiftingen av kjøretøy tar 15-20 år. En flaskehals i verdikjeden fra produksjon av fornybar energi til bruk av energivennlige biler, er tilgjengeligheten til fyll- og ladestasjoner. I Vestfold er omfanget og lokaliseringen av slike energistasjoner for privatbiler og tunge kjøretøy en viktig utfordring. Bilistene i Vestfold må få en tilfredsstillende tilgjengelighet til energistasjoner i alle deler av fylket.

Energivennlige offentlige tjenestebiler er et lett synlig eksempel på bruk av fornybar energi som kan stimulere etterspørselen i andre deler av markedet. Offentlige etater, og særlig kommunene, bør gå foran når gamle biler skal skiftes ut. Oslo kommune skal ha 1000 el-biler innen utgangen av 2015. Vi bør følge etter!

Godstransporten står for ca. 1/3 av det samlede utslippet fra vegtrafikken i Vestfold. Mye er gjennomgangstrafikk på E 18. Godstransporten på veg øker, nasjonalt og i Vestfold, til tross for at det har vært en nasjonal politikk i flere tiår å overføre mer gods til jernbane. Det er viktig å støtte opp om tiltak i Regional plan for intermodal godstransport som fremmer klimavennlig transport.

6.3 Innsatsområde 3:

Utvikle flere energieffektive bygg

Bygninger utgjør ca. 40% av det totale energiforbruket i fastlands-Norge og ca. 13% av klimagassutslippene. Energien går til transport og produksjon av byggematerialer, selve byggingen og drift.

Målet er at alle yrkesbygg i Vestfold skal ha 20 prosent mindre energibruk pr areal til oppvarming/kjøling i 2020 sammenliknet med 2014.

Strategi 1

Mer energieffektiv drift av eksisterende yrkesbygg

Å utvikle mer effektiv drift er det aller viktigste området fordi det vil gi betydelige og raske resultater. Med enkle midler, som kompetanseutvikling og bedre styringssystemer, kan en redusere forbruket med opptil 20 – 30%. Det er behov for mer kunnskap om energieffektiv drift i eksisterende bygningsmasse.

Byggherrene bør sette miljøkrav og konsulentene bør ajourføre sin kompetanse jevnlig. Utleiere og leietakere bør bli mer bevisste og krevende kunder.

Strategi 2

Samarbeide bedre om gode energiløsninger i nye bygg

Det er 16 ulike faggrupper innen byggenæringen. Det er lite samarbeid mellom disse og varierende grad av oppdatert kompetanse. Hvis nye bygg skal oppføres med mer energieffektive løsninger, krever det at flere grupper samarbeider mer. Det må skje på et tidlig tidspunkt i planfasen, slik at det blir satt krav om energieffektive løsninger alle forholder seg til. De teknologiske løsningene finnes, men det kreves mer kunnskap, ny organisering og andre arbeidsmåter for å bruke løsningene. Det er også viktig å øke kunnskapen om og bruken av tre i bygninger, siden tre er fornybart og mer klimavennlig i hele prosessen fra råmateriale til ferdig bygg.

I de nærmeste årene vil statlige virksomheter være store utbyggere i Vestfold, med blant annet nytt sykehus og fengsel. Det er svært viktig at også statlige myndigheter bidrar aktivt til de klima- og energipolitiske målene i denne planen.

For øvrig vil Vestfold fylkeskommune utarbeide en klima- og energistrategi for bygningsmassen i fylkeskommunen i løpet av 2015.

6.4 Innsatsområde 4:

Støtte kommunenes innsats for klimatilpasning

Klimaendringene vil resultere i temperaturøkning, havnivåstigning, økte nedbørsmengder (inkludert styrtregn), kraftige stormer, flom og skred samt oppvarming og forsuring av havet. Samtidig kan det bli flere positive muligheter, blant annet lengre vekstsesong og grunnlag for ny arter innen landbruket.

Effektene av disse endringene vil først og fremst komme lokalt. Flom og skred vil gi store skader på bygninger, infrastruktur og landbruksareal. Stormer kan gi langvarige strømbrydd, mens langvarige tørkeperioder kan gi omfattende avlingsskader.

Prognoser tyder på at nedbørsmengden vil kunne øke med opp mot 20% i løpet av perioden fram til 2100

20%

Forebygge alvorlige skader som følge av styrtregn

I retningslinje 8.1.1 i Regional plan for bærekraftig arealpolitikk understrekes at «som hovedregel skal alle områder med leire i grunn beliggende under marin grense vurderes som potensielt utsatt for kvikkleireskred, og utredningskrav nedfelles i kommuneplanen». Det skal også «innarbeides eventuelle avbøtende tiltak i forhold til flom og overvannsproblematikk langs vassdragene og i byer og tettsteder» i ROS-analysene. Det er viktig at disse retningslinjene blir fulgt opp.

Målet for innsatsområdet er at alle kommuner skal ha vedtatt en strategi for klimatilpasning som er innarbeidet i plansystemet.

Strategi 1

Øke kommunenes oppmerksomhet og kompetanse på klimatilpasning

Kommunene må planlegge ut fra at boligområder og infrastruktur skal kunne eksistere i et 100-års perspektiv. Prognoser tyder på at nedbørsmengden vil kunne øke med opp mot 20% i løpet av perioden fram til 2100.

Ut fra beredskapsmessige hensyn bør kommunene ha spesiell oppmerksomhet på kvikkleireskred og strømbrydd. Disse kan skape særskilt store og alvorlige problemer for mange over lengre tid. I tillegg må kommunene (særlig byene) forebygge alvorlige skader som følge av styrtregn.

Generelt ser det ut til at det er behov for økt politisk oppmerksomhet og administrativ kompetanse om klimatilpasning i kommunene. Politikere bør i større utstrekning prioritere ekstra investeringer en ikke umiddelbart ser nytten av. Kompetansen om hvilke krav en kan stille til private utbyggere, bør økes. I en del kommuner bør viktig kunnskap om hydroteknikk styrkes.

Strategi 2

Forbedre kommunenes tilrettelegging for klimatilpasning i landbruket

Mer nedbør og hyppigere styrtregn vil kreve investeringer i landbruket i form av bedre veier og grøfter og erosjonstiltak på jordene. Varmere klima gir lengre vekstsesong, men det vil kreve nye tilpasninger, kompetent rådgivning og investeringer. Den enkelte gårdbruker må øke kompetansen om nødvendige tilpasninger. Kommunene må styrke sin kompetanse for å veilede landbruket. Landbruket og kommunene må arbeide sammen om tiltak for å øke felles kompetanse og gjennomføre konkrete tiltak.

6.5 Innsatsområde 5:

Utvikle felles offentlig kompetanse og samhandling

I innsatsområde 5 tas opp fire strategier som er tema på tvers av de enkelte innsatsområder.

Strategi 1

Offentlige innkjøp skal stimulere til grønn innovasjon

Økt konkurranse skjerper motivasjonen for innovasjon (kap 1). Innovasjon påskyndes av at offentlige myndigheter setter miljøkrav i sine innkjøp. Mange lands og regioners klimasuksesser har startet med en tydelig bevissthet på offentlig innkjøp som driver av innovasjon for klimavennlig teknologi. *Denne strategien er derfor spesielt viktig og må ha en særskilt oppmerksomhet i gjennomføringen.*

Målsettingen er at Vestfold skal være i den klimapolitiske fronten ved å vise høy kompetanse innen grønne innkjøp og solid evne til å utnytte handlingsrommet som innkjøpsregelverket gir.

Det kreves økt bevissthet om bestillerrollen. Hvis offentlige myndigheter stiller seg åpne for ulike løsninger i anbudsdocumentet, gir en muligheter for høyere kvalitet, utvikling av ny teknologi og potensiell innsparing.

Det bør settes klima- og energikrav til selve produktet, til produksjonsprosessen, transporten, til bruken og til slutt til gjenbruk og gjenvinning.

I Regional plan for verdiskaping og innovasjon (RPVI) finnes tiltaksområdet «Bruke offentlige anskaffelser som innovasjonsdriver». Ett tiltak her er å videreutvikle kompetansen og synliggjøre handlingsrommet innenfor eksisterende regelverk. I Klima- og energiplanen vil en styrke dette tiltaket. Det bør analyseres

hvilke offentlige innkjøpsområder som gir størst reduksjon av utslipp og energikostnader. På dette grunnlaget bør offentlig virksomhet og ulike bransjer sammen diskutere hvilke typer grønne krav som best kan tjene begge parter. Et slikt arbeid vil gi tydeligere bestillinger som også forstås av leverandørene.

Strategi 2

Styrke kommunenes klima- og energiplanlegging

Alle kommuner i Vestfold har en vedtatt klima- og energiplan. Vestfold klima- og Energiforum oppsummerte i 2012 planene. Det ble påpekt en del utfordringer i det videre arbeidet:

- Mål og tiltak bør i større utstrekning innarbeides i kommuneplanene samfunnsdel og arealdel samt i økonomiplaner og budsjetter.
- Handlingsplanene bør avgrenses og prioriteres tydeligere, og tiltak bør tidsbestemmes bedre.
- Klimatilpasning bør få mer oppmerksomhet i de framtidige planene.
- Behov for å videreutvikle kunnskapsgrunnlag og databaser.

Det bør utvikles nettverk (eksisterende eller nye) mellom kommunene, fylkeskommunen og fylkesmannen for å møte disse og andre utfordringer. Kommunene har en rekke problemstillinger som er parallelle, og de har utfordringer som best kan løses ved interkommunal samhandling

Målsettingen er at kommunene videreutvikler relevante, prioriterte og konkrete klima- og energiplaner som er innarbeidet i plansystemet og som gjennomføres i praksis.

Strategi 3

Øke befolkningens kunnskap om klimaspørsmål

Denne strategien omfatter dels utvikling av kunnskap om klimaspørsmål og dels påvirkning av holdninger

på utvalgte områder. Ett tiltak er oppbygging av et kompetansesenter om verdikjeder for naturressurser, kretsløpstenkning og klimapåvirkning. Andre områder vil bli definert etter behov i løpet av planperioden.

Holdninger som skapes i yngre generasjoner påvirker samfunnsutviklingen over lang tid. Det er grunnleggende viktig å gi unge mennesker kunnskap om ressursbruk, klimaendringer og effektene av disse. Denne strategien er derfor først og fremst rettet mot unge, men målgruppene må defineres tydelig etter hvilke mål en ønsker å oppnå. Valg av formidlingsmåte og medium er avgjørende viktig for å utvikle ny kunnskap og endrede holdninger.

Målsettingen er at relevant kunnskap motiverer til endrede holdninger og adferd.

Strategi 4

Synliggjøre eksisterende virkemidler og vurdere nytt klima- og miljøfond

En del relevante, viktige initiativ til klimatilpasning strander på manglende finansiering. Derfor vil det bli utredet om en skal opprette et klima- og miljøfond. Fondet skal eventuelt kunne finansiere initiativ som er relevante og viktige for å nå målsettingene i denne planen. Et slikt fond krever deltakelse fra mange private og offentlige finansieringsinstitusjoner og virksomheter.

Det er også behov for å synliggjøre og stimulere til å bruke eksisterende nasjonale fond, tilskudd og virkemidler.

Målet er større utnyttelse av finansielle virkemidler, inkludert opprettelse av et eventuelt klima- og miljøfond.

Alle kommuner i Vestfold har en vedtatt klima- og energiplan.

7. HVORDAN PLANEN SKAL GJENNOMFØRES

Det utarbeides årlige handlingsprogram

I vedlegget til denne planen finnes handlingsprogrammet for 2016. Det inneholder de konkrete tiltakene som skal iverksettes/startes opp i 2016. I perioden 2017 - 2020 skal det utarbeides årlige handlingsprogram. Tiltakene formuleres med mest mulig tydelige mål, den viktigste innsatsen, tidsperspektivet og hvilken aktør som har ansvaret for at arbeidet blir startet opp. Tidlig i planleggingen av hvert tiltak skal prosjektansvarlig institusjon og prosjektlederansvaret være klart definert og akseptert.

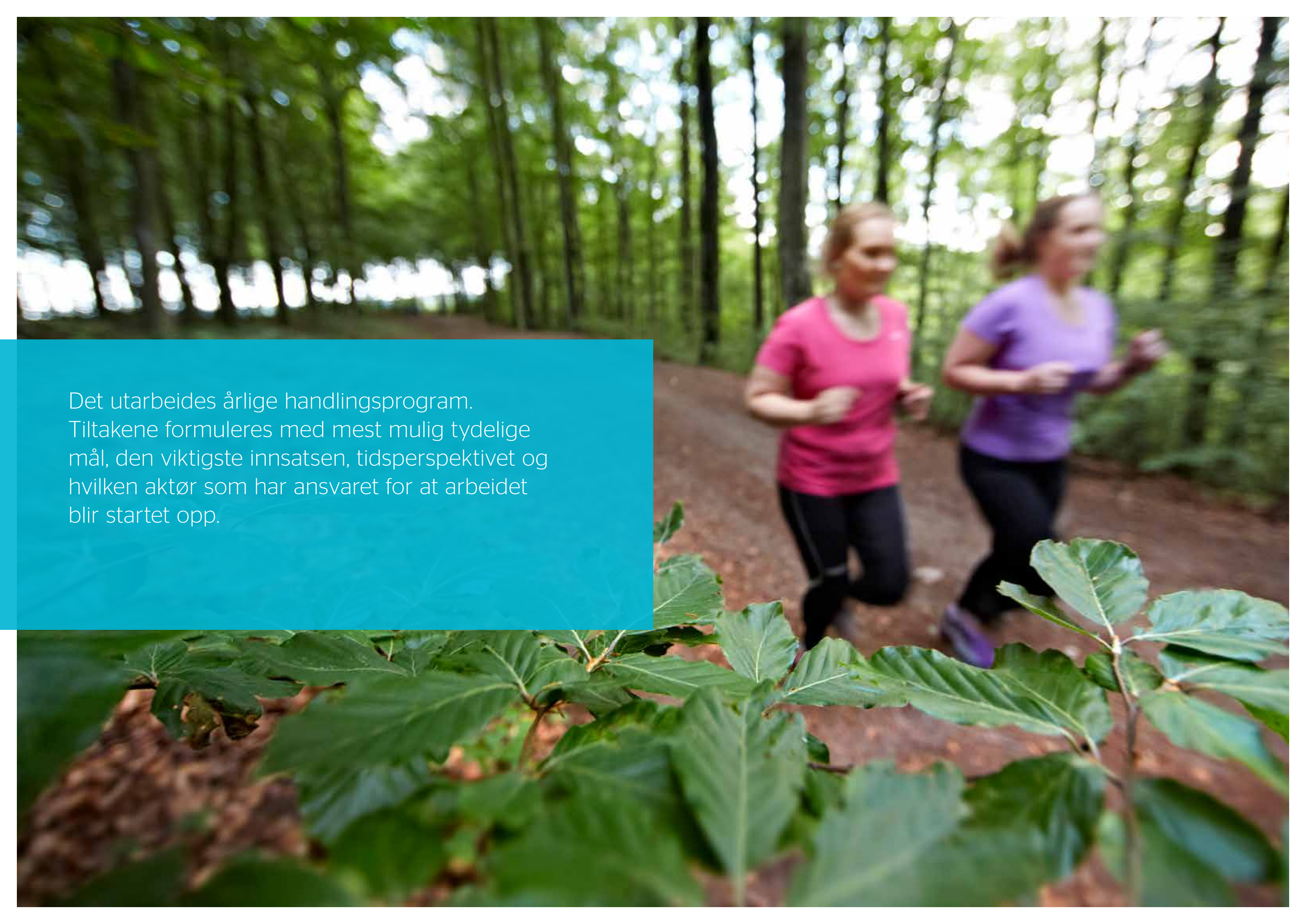
I målingen av resultater må en skille mellom resultatmål (umiddelbare resultater av tiltak) og effektmål (mer langsiktige effekter på samfunnsnivå). Når mål skal konkretiseres ved tallfesting, bør det først og fremst skje på resultatmål-nivå. Så langt det lar seg gjøre må en også beskrive tydelig ønskede og oppnådde endringer på samfunnsnivå. Konkretisering av resultatmål for de enkelte tiltak vil skje i de årlige handlingsprogrammene.

Regional plan for klima og energi er en plan for hele Vestfold. Den skal bidra til at privat næringsliv, kommuner, fylkeskommunen, staten og innbyggerne tar et ansvar for å redusere klimautslipp og energiforbruk. Vestfold fylkeskommune har ansvaret for koordinering mellom tiltakene. Fylkeskommunen skal også sørge for at alle relevante aktører kan komme med nye forslag til tiltak i perioden 2017 - 2020. Disse kan blant annet hentes fra de fem faggruppene notater. Notatene finnes på www.vfk.no under fanen Miljø og Klima/Regional plan for klima og energi. Fylkeskommunen fattet også beslutninger om de årlige handlingsprogrammene, mens det regionale partnerskapet, Verdiskaping Vestfold, gir råd til fylkeskommunen. Fylkeskommunen skal dessuten

utvikle et system for årlig vurdering og rapportering på gjennomføringen av tiltakene. Alle tiltak skal sluttevalueres.

Gjennomføringen av Regional plan for klima- og energi skal være preget av:

- › Tydelig prioritering av tiltak og aktiviteter som skaper resultater.
- › Stadig videreutvikling av samarbeidsmåter som fremmer felles kompetanse, kreativitet og løsningsorientering.
- › Bedrifter som mobiliserer egen innovasjonskraft og deler med andre.
- › En ambisiøs offentlig sektor som fyller viktige roller (kap. 1).
- › Suksesser som synliggjøres og skaper entusiasme
- › Læring av problemer som oppstår.
- › Stadig mer kunnskap om viktige klimautfordringer.

A photograph of two women jogging on a dirt path in a forest. The woman on the left is wearing a pink t-shirt and black leggings, while the woman on the right is wearing a purple t-shirt and black leggings. They are both smiling and appear to be in motion. The background is a dense forest with tall trees and sunlight filtering through the leaves. In the foreground, there are large green leaves, possibly from a beech tree, which are slightly out of focus.

Det utarbeides årlige handlingsprogram.
Tiltakene formuleres med mest mulig tydelige mål, den viktigste innsatsen, tidsperspektivet og hvilken aktør som har ansvaret for at arbeidet blir startet opp.

